

برنامه‌ای برای همه پایه‌ها

دکتر معصومه فرهوش

رئیس گروه برنامه‌ریزی و ارزشیابی

بچه‌ها، از طریق مرتبط کردن آن با زندگی واقعی و نیازهای آن‌ها؛ ارتقای سطح مدیریت مدرسه؛ ارتقای سطح عملکرد معلم.

اولین گام برنامه ویژه مدرسه، گام عمل آگاهانه است و از آنجا که این برنامه، یک برنامه تحولی است، در آغاز لازم است شرایط عمومی کشور درباره آن مد نظر قرار گیرد. نباید کارایی طرح را براساس دشوارترین شرایط اجرا قضاوت کرد، بلکه لازم است مدرسه‌های پیشرو و الگوی عمل مدرسه‌های سایر نقاط کشور شوند.

انسان از طریق یادگیری می‌تواند خود را دوباره خلق کند و قادر به انجام کارهایی شود که پیش از آن هیچ‌گاه عملی نبوده‌اند. یادگیری درک مجددی از جهان و ارتباط با آن به انسان می‌دهد. این مفاهیم معنی اصلی سازمان یادگیرنده است. یکی از راه‌های تبدیل مدرسه‌ها به سازمان یادگیرنده، برنامه‌ریزی درسی در سطح مدرسه است.

بنابراین، برنامه ویژه مدرسه یعنی آنچه یک مدرسه را از مدرسه دیگر متمایز می‌کند. اگر این برنامه به‌خوبی و منعطف اجرا شود، سه دستاورد مهم دارد: مفید کردن آموزش برای

برنامه ویژه مدرسه می تواند هدایت آموزش در کلاس های چندپایه به سوی فرصت های مناسب آموزشی، مؤثر باشد

چالش های معلمان کلاس های چندپایه) معلم نشود، بلکه به دیگر آموزش های رسمی نیز کمک کند. طراحی های آموزشی تلفیقی، خودآموزی در دوره دوم ابتدایی، ایجاد زمینه هایی برای گفت و گوی دانش آموزان، طراحی شرایط یا موقعیت هایی که هم فکری دانش آموزان پایه های پایین تر را با پایه های بالاتر فراهم کند، کار اجتماعی در انجام دادن فعالیت ها، ایجاد فرصت پرسشگری یا جست و جوی برای هر پایه، و ایجاد زمان مناسب برای تولید محتوا در برخی از پایه ها، مواردی هستند که می توانند محیط یادگیری را غنی کنند و در اجرای مؤثر این برنامه بسیار کارساز باشند.

برنامه های درسی سطح مدرسه می توانند در زمینه آموزش این موضوعات تهیه و تدوین شوند: هنری خاص، حرفه ای مشخص، موضوعی علمی، مهارتی معین، آیین و سنتی محلی، مبحثی اعتقادی، یک ویژگی محلی و منطقه ای، دوره مشخص تاریخی، مکتبی فکری یا سیاسی یا اجتماعی، رشته ای ورزشی، یک مسئله زیست محیطی، یک مسئله رشد جسمی و عاطفی، معضلی اجتماعی و یکی از انواع میراث فرهنگی.

معلم هم باید متناسب با آن ها محتوای یادگیری را انتخاب و طراحی آموزشی کند. معلمان کلاس های چندپایه بر حسب نیاز مدرسه و کلاس خود می توانند از موضوعات محلی، وقایع جاری و مسائل چالش برانگیز روز روستا یا منطقه خود موضوع و محتوا را انتخاب کنند. هر منطقه و اقلیمی متناسب با شرایط آب و هوایی، محلی و قومیتی خود، مسائل و موضوعاتی دارد که به محیط زندگی دانش آموزان ارتباط دارند؛ مباحثی مانند: تاریخ محله و منطقه، زندگی نامه شخصیت های مطرح محلی، پدیده های چندفرهنگی و فرهنگ اقوام منطقه، گنجینه های هنری، میراث فرهنگی، موزه های منطقه، وضعیت تجاری و صنعتی، موقعیت های شغلی موجود، ذخایر اقتصادی، و شناخت گیاهان و جانوران.

این مفاهیم می توانند در برنامه درسی سطح مدرسه و در کلاس های چندپایه، به صورت یک طراحی آموزشی با مفهوم مشترک برای تمام پایه ها در دوره دوم مطرح شوند. به این ترتیب، در این نوع طراحی آموزشی، برای یک موضوع واحد، متناسب با توان جسمی و ذهنی دانش آموزان هر پایه، فعالیت هایی یادگیری طراحی می شود؛ مثلاً آشنایی با «شهر زیرزمینی اویی» در نوش آباد کاشان، هنر ارغوان بافی که از سنت ها و صنایع دستی مردم کردستان است، یا سوزن دوزی که از صنایع دستی مردم بلوچستان است. در باز خورد گرفتن از ایشان نیز سطح عملکرد مورد انتظار هر پایه مشخص می شود. در این طراحی می توان نقش و همراهی همیار معلمان، والدین و افراد متخصص و با تجربه محلی را نیز به خوبی تعیین کرد.

برنامه درسی سطح مدرسه و کلاس های چندپایه

مدرسه های با کلاس های چندپایه، از جمله مدرسه هایی هستند که در حاشیه شهرها، روستاهای دورافتاده و مناطق محروم قرار دارند و به دلیل داشتن چالش ها و مسائل گوناگون، لازم است اجرای برنامه ویژه مدرسه در این کلاس ها بسیار هوشمندانه انجام شود تا معلمان آن را نه به چشم تهدیدی برای برنامه درسی رسمی و تجویزی خود، که فرصتی برای تعمیق، تکمیل و غنی سازی برنامه های درسی و تربیتی موجود ببینند. گسترش پوشش تحصیلی، بسط عدالت آموزشی و کیفیت بخشی به فرایند تعلیم و تربیت دانش آموزان کلاس های چندپایه، با تأکید بر مناطق روستایی، عشایری و کمتر توسعه یافته، از اهداف کلان و هدف عملیاتی ۵ راهکار ۳-۵ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش است. بر این اساس، هر کودکی حق دارد از آموزش بهره مند شود و ایجاد کلاس های چندپایه، فرصت یادگیری را برای بسیاری از کودکان مناطق روستایی و عشایری فراهم می کند.

کلاس چندپایه، یک ضرورت آموزشی

لازم است مختصری درباره ضرورت تشکیل کلاس های چندپایه و آموزش در این کلاس ها صحبت شود. در دوره ابتدایی، کلاسی را که با حضور دانش آموزان دو یا چند پایه تحصیلی و با تدریس یک معلم در یک اتاق درس تشکیل و اداره می شود، کلاس چندپایه می نامند. کلاس های چندپایه موقعیت هایی هستند که در آن ها دانش آموزانی با توانایی، پایه تحصیلی، سن و جنسیت متفاوت، زیر یک سقف آموزش می بینند. بسته به شرایط و جمعیت دانش آموزان، در این کلاس ها حداقل دو پایه و حداکثر شش پایه حضور دارند. کلاس های چندپایه، به سبب کمبود جمعیت در بسیاری از شهرها و روستاها، از دیرباز تشکیل می شدند و امروزه با افزایش مهاجرت روستاییان به شهرهای بزرگ، وجود این نوع کلاس ها به ضرورت تبدیل شده است. برنامه ویژه مدرسه می تواند در حمایت و هدایت آموزش در کلاس های چندپایه به سوی فرصت های مناسب آموزشی، مؤثر باشد.

برنامه ریزی درسی سطح مدرسه در کلاس های چندپایه

از آنجا که برنامه ریزی درسی در سطح مدرسه، پشتیبان برنامه های درسی رسمی است، معلم کلاس چندپایه می تواند آن را به نحوی مدیریت کند که موجب تعمیم و تعمیق اهداف برنامه درسی شود. در این حالت است که اجرای برنامه ویژه مدرسه در طول سال تحصیلی، نه تنها خللی در فرایند برنامه آموزش رسمی درسی در دوره دوم ابتدایی ایجاد نخواهد کرد، بلکه با توجه به اصل نیاز و خواست های دانش آموزان و اقتضات محلی و بافت منطقه ای مدرسه، می تواند موضوعاتی را به عنوان انتخاب محتوا در نظر بگیرد و بر اساس آن به گونه ای طراحی آموزشی کند که نه تنها موجب کمبود وقت (از بزرگ ترین